

‘Οσίου Νικοδήμου
‘Αγιορείτου

‘Ερμηνεία

εἰς τὴν Ἐνάτην Ὁδὴν
τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας

Μέρος ζ΄.

*«Καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν
τοῖς φοβουμένοις αὐτόν».*

(Λουκ. α΄ 50)

ΚΑΤΑ μὲν τὸν Ἱερὸν Θεοφύλακτον, διὰ τοῦ λόγου τούτου ἐννοεῖ ἡ Παρθένος, ὅτι δὲν ἐδόθη μόνον εἰς ἐμένα τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄλους ἐκείνους ὅπου φοβοῦνται Αὐτόν.

Κατὰ δὲ Βίκτωρα τὸν πρεσβύτερον, διὰ τούτων λέγει ἡ Παρθένος, ὅτι διὰ τοῦτο ἐγὼ συνέλαβα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο Αὐτὸς ἔλαβεν ἐξ ἐμοῦ σάρκα ἐμψυχωμένην, λογικὴν, νοερὰν, θελητικὴν καὶ αὐτεξούσιον καὶ ἤνωσεν αὐτὴν εἰς τὴν ἰδικὴν Του ὑπόστασιν, διὰ νὰ ἐκχύσῃ τὸ πλοῦσιον Αὐτοῦ ἔλεος εἰς τὰς

γενεὰς τῶν ἀνθρώπων ὅπου μέλλουν νὰ φοβηθοῦν Αὐτὸν καὶ νὰ πιστεύσουν Αὐτῷ.

Ὅρα δέ, ὅτι οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν, ἤτοι οἱ διὰ μετανοίας εἰς φόβον τρεπόμενοι, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, αὐτοὶ ἐλεοῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν, οἱ δὲ μὴ φοβούμενοι, ἤτοι οἱ μὴ μετανοοῦντες, οὐκ ἐλεοῦνται, κατὰ τὸν Ἱερὸν Θεοφύλακτον.

Διότι καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος, ἀγκαλὰ καὶ λέγεται ἔλεος, ὅμως εἰς τοὺς ἀξίους τοῦ ἐλέους δίδεται καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἀναξίους αὐτοῦ· ἐὰν γὰρ καὶ εἰς τοὺς ἀναξίους ἐδίδοτο, ὅλοι οἱ ἀμετανόητοι ἁμαρτωλοὶ ἤθελαν σωθῆ, καὶ τινὰς δὲν ἤθελε κολασθῆ· τοῦτο δὲ ἐναντιοῦται εἰς τὴν θείαν δικαιοσύνην καὶ ἀποδείχνει τὸν Θεὸν ἄδικον.

Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων, ἐρμηνεύων τὸ «ἐλέησόν με Κύριε, ὅτι ἀσθενής εἰμι» τοῦ 5΄ Ψαλμοῦ (Ψαλμ. 5΄ 3):

«Πάντες ἐλέους δεόμεθα, ἀλλ' οὐ πάντες ἄξιοί ἐσμεν ἐλεεῖσθαι· εἰ γὰρ καὶ ἔλεός ἐστιν, ὅμως τὸν ἄξιον ἐπιζητεῖ· ὁ μὲν οὖν ἄξιόν τι τοῦ ἐλεηθῆναι ποιήσας, ἐρεῖ· ἐλέησόν με, ὁ δὲ ἐκβαλὼν ἑαυτὸν τοῦ ταύτης τυχεῖν τῆς συγγνώμης, μάτην ἐρεῖ τὸ ἐλέησόν με· εἰ γὰρ ἐφ' ἅπαντας ἐμελλεν ἔρχεσθαι ὁ ἔλεος, οὐδεὶς ἂν ἐκολάσθη· ἀλλὰ καὶ οὗτος ἔχει τινὰ κρίσιν καὶ τὸν ἄξιον ἐπιζητεῖ καὶ τὸν ἐπιτίθειον, ὥστε αὐτοῦ ἀπολαῦσαι»²⁰.

Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὀριγένης: «ἐπεὶ μετὰ δικαιοσύνης ἐλεεῖ ὁ Κύριος, ἐλεήμων ἐστὶ καὶ δίκαιος» (Ψαλμ. ριδ' 5).

Ὅστε μὲ δικαιοσύνην δίδεται τὸ ἔλεος καὶ ὄχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν.

Οὕτω δὲ καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν εἶπεν ὁ Θεός:

«Καὶ ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω» (Ἐξόδ. λγ' 19).

Καὶ πάλιν

«Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου..., καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας (οὐχὶ ἀπλῶς πᾶσιν, ἀλλὰ) τοῖς ἀγαπῶσί με καὶ φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου» (Ἐξόδ. κ' 2, 6).

Καὶ ὁ Δαβὶδ τοῦτο σχεδὸν τὸ ἴδιον λέγει:

«Ὅτι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ἐκρα-
ταίωσε Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ (οὐχὶ ἐπὶ πάντας, ἀλλ’)
ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν» (Ψαλμ. ρβ’ 11).

«Εἰς γενεὰν δὲ καὶ γενεὰν» εἶπεν ἡ Παρθένος, ὅτι δίδεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ τὴν κατὰ διαδοχὴν τῶν ἀνθρώπων ἀκολουθοῦ-
σαν, ἥτοι πάντοτε, κατὰ τὸν Εὐθύμιον, ἢ εἰς τὴν γενεὰν τῶν
Ἰουδαίων καὶ εἰς τὴν γενεὰν τῶν ἐξ ἔθνῶν πιστευσάντων Χριστι-
ανῶν, ἢ, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, εἰς τὴν γενεὰν τοῦ παρόντος
αἰῶνος καὶ εἰς τὴν γενεὰν τοῦ μέλλοντος· οἱ γὰρ φοβούμενοι
τὸν Θεὸν καὶ ἐκ τοῦ θείου φόβου μετανοοῦντες, ὄχι μόνον ἐν τῇ
παρούσῃ ζωῇ ἐλεοῦνται, λαμβάνοντες τὴν συγχώρησιν τῶν ἁ-
μαρτιῶν τους, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ἐλεοῦνται, κληρονο-
μοῦντες ζῶην τὴν αἰώνιον.

* * *

ΑΡΜΟΖΕΙ δὲ τὸ ρητὸν τοῦτο καὶ εἰς ἐσένα Χριστιανέ, διότι,
ἐὰν καὶ σὺ ἀγαπᾷς νὰ σὲ ἐλεήσει ὁ Θεὸς καὶ νὰ σοὶ χαρίσῃ τὴν
ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν σου, πρέπει νὰ φοβῆσαι τὸν Θεόν, ὄχι
ὁμῶς νὰ Τὸν φοβῆσαι ἀπλῶς, ἀλλὰ ὡς Θεὸν φοβερόν, ὡς Θεὸν
δίκαιον καὶ ὡς Θεὸν «*δυναμένον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι
ἐν γεέννῃ*» (Μαθ. ι’ 28), καθὼς τὸ προστάζει ὁ Ἰδιος, καὶ οὕτω
διὰ τὸν φόβον αὐτὸν νὰ μετανοῆς καὶ νὰ κλαίῃς διὰ τὰς ἁμαρ-
τίας ὅπου ἔπραξας καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἀπέχης καὶ νὰ μὴ κάμνης
πλέον αὐτάς, καθὼς λέγει ἐδῶ ἡ Θεοτόκος: «*Καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ
εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν*».

Καθὼς γὰρ ὅταν θέλῃ τινὰς νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν μυρεφὸν μῦρον,
πρέπει πρῶτον νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ ἀγγεῖον, διὰ νὰ χύσῃ τὸ μῦρον
μέσα εἰς αὐτό, ἔτσι καὶ ὅποιος θέλει νὰ λάβῃ ἔλεος ἀπὸ τὸν
Θεόν, πρέπει νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ ἀγγεῖον τῆς ψυχῆς του, διὰ νὰ
λάβῃ τὸ θεῖον ἔλεος, ἐπειδὴ χωρὶς νὰ ἔχη ἀγγεῖον, ἔλεος δὲν τῷ
δίδεται· ἀγγεῖον δὲ εἶναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ πρὸς Αὐτὸν
ἐλπίς, εἶναι ἡ μετάνοια καὶ ἡ ἀποχὴ τοῦ κακοῦ, εἶναι τὸ πένθος,
ἡ κατάνυξις, τὰ δάκρυα.

Ὁθεν ὁ μέγας Βασιλεὺς εἶπεν, ὅτι ἡ διάθεσις τοῦ ἀνθρώπου,
εἶναι μέτρον τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅσον αὐτὴ εἶναι χωρητι-
κὴ, τόσον δίδεται καὶ θεῖον ἔλεος· ἐρμηνεύων γὰρ οὗτος τὸ

«γένοιτο, Κύριε, τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ» τοῦ λβ΄ Ψαλμοῦ (Ψαλμ. λβ΄ 22), λέγει:

*«Ὁρᾷς πῶς ἐπιστημόνως προσπύξατο; τὴν ἰδίαν δι-
άθειςιν μέτρον ἐποίησε τῆς ἐπιχορηγίας τῶν οἰκτιρμῶν
τοῦ Θεοῦ· τοσοῦτός, φησι, γένοιτο ὁ ἔλεός σου ἐφ'
ἡμᾶς, ὅσπν φθάσαντες ἡμεῖς ἐπὶ σοὶ τὴν ἐλπίδα κατε-
βαλόμεθα».*

Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος:

*«Ὁ ἑαυτὸν μὴ ἐλεήσας, πῶς παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἐλεπ-
θῆναι δύναται», ἦτοι οὐδαμῶς.*

Ἀρμόζει δὲ εἰς τοῦτο καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὁ μέγας Ἀντώνιος· οὗτος γὰρ εἰς τὸν εἰπόντα αὐτῷ: «ἐλέησόν με Ἀββᾶ, καὶ εὗξαι ὑπὲρ ἐμοῦ», ἀπεκρίνατο:

*«Οὔτε ἐγὼ σε ἐλεῶ, οὔτε ὁ Θεός, ἐὰν μὴ σὺ σαυτὸν
ἐλεήσης».*

Ὅθεν, ἐὰν ἐσὺ ἀδελφὲ δὲν μετανοῆς, ἀλλὰ τρέχῃς εἰς τὴν λάσπην τῆς ἀμαρτίας ὡσὰν ὁ χοῖρος, ἤξευρε ὅτι δὲν ἠμπορεῖς νὰ λάβῃς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· διότι ποῖος ποτὲ ἐλεεῖ καὶ σπλαγχνίζεται ἐκεῖνον ὁποῦ πηγαίνει μόνος του καὶ πιάνει τὰ ὀφίδια καὶ πιάνωντάς τα δαγκάναται ἀπὸ αὐτὰ καὶ θανατώνεται; Βέβαια, οὐδεὶς.

Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Σειράχ:

*«Τίς ἐλεήσει ἐπαιδὸν ὀφιοδόμηκτον καὶ πάντας τοὺς
προσάγοντας θηρίους;» (Σειρ. ιβ΄ 13).*

Ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἐλεεῖ, οὔτε σπλαγχνίζεται ἐκεῖνον τὸν Χριστιανὸν ὁποῦ πηγαίνει μόνος του εἰς τὴν ἀμαρτίαν καὶ πράττοντας αὐτήν, φαρμακεύεται καὶ ψυχικῶς θανατώνεται.

Ἦξευρε λοιπόν, ἀμαρτωλέ, σύντροφε ἰδικέ μου, ὅτι ἐὰν δὲν ἀφεθῆς ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν καὶ λάβῃς σύνεσιν τοῦ κακοῦ ὁποῦ ἔκαμες, καὶ ἐὰν δὲν ἐξομολογηθῆς εἰς τὸν Πνευματικόν σου, ὁ Θεὸς ὁποῦ σὲ ἔπλασε, δὲν θέλει σε ἐλεήσει.

Ἔτσι μόνος Του τὸ βεβαιώνει διὰ τοῦ Ἡσαΐου:

*«Οὐ γὰρ λαός ἐστιν ἔχων σύνεσιν, διὰ τοῦτο οὐ μὴ
οἰκτιρήσῃ ὁ ποιήσας αὐτούς, οὐδὲ ὁ πλάσας αὐτούς
οὐ μὴ ἐλεήσει» (Ἡσ. κζ΄ 11).*

Ἐἶπε δὲ καὶ ὁ Ἰερὸς Αὐγουστίνος:

«Ὁ πλάσας σε ἄνευ σοῦ, οὐ δύναται σῶσαί σε ἄνευ σοῦ».

Ἐὰν δὲ σὺ ἀμαρτάνωντας καὶ μὴ μετανοῶντας, μηδὲ ἐξομολογούμενος, ἔχῃς ἐλπίδα, ὅτι θέλει σὲ ἐλεήσει ὁ Θεός, ἤξευρε, ὅτι ἡ ἐλπίς σου αὕτη εἶναι ψευδὴς καὶ μὲ τὸ ψεῦδος παρηγορῆσαι.

Ἔθεν πληροῦται εἰς ἐσὲ τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκεῖνο:

«Ἐθήκαμεν ψεῦδος τὴν ἐλπίδα ἡμῶν καὶ τῷ ψεύδει σκεπασθησόμεθα» (Ἡσ. κη' 15).

* * *

*«Ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ,
διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοία καρδίας αὐτῶν».*

(Λουκ. α' 51)

ΒΡΑΧΙΩΝ τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Υἱός, καθὸ δύναμις Αὐτοῦ· καθὼς γὰρ εἰς τὸν βραχίονα, ἥτοι εἰς τὸ μπράτσον τῆς χειρὸς εὐρίσκεται ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα τοῦ ἀγωνιζομένου, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι δύναμις τοῦ Πατρὸς, κατὰ τὸν Παῦλον λέγοντα: *«Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν»* (Α' Κορινθ. α' 24), ὡς ἔρμηνεύει ὁ Εὐθύμιος.

Ἔθεν καὶ ὁ Μωϋσῆς περὶ τοῦ βραχίονος τούτου, ὡς ἐκπροσώπου τοῦ Θεοῦ, λέγει:

«Λυτρώσομαι ὑμᾶς ἐν βραχίονι ὑψηλῷ» (Ἐξόδ. ς' 6).

Καὶ ὁ Ἰώβ:

«Τίνι πρόσκεισαι; ...οὐχ ᾧ ...βραχίων κραταιός ἐστι;» (Ἰώβ κς' 2).

Καὶ ὁ Ἡσαΐας:

«Καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;» (Ἡσ. νγ' 1).

Ὁ Θεὸς λοιπὸν καὶ Πατήρ, λέγει ἡ Θεοτόκος, ἐποίησε κράτος καὶ δύναμιν καὶ νίκην κατὰ τῶν νόμων τῆς φύσεως ἐν τῷ Υἱῷ Αὐτοῦ.

Πῶς δέ; καὶ μὲ τί τρόπον ἐνικήθησαν οἱ νόμοι τῆς φύσεως; Διότι ὁ ἄσαρκος Υἱὸς Αὐτοῦ ἐσαρκώθη καὶ ἐγὼ ἡ Παρθένος συλλαμβάνω ἀσπόρως· ὁ Θεὸς γίνεται ἄνθρωπος καὶ ὁ ἄνθρω-

πος γίνεται ὁ Θεός, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Θεοφυλάκτου· μόνου γὰρ ἀληθῶς ἐκείνου τοῦ κραταιοῦ καὶ ὑψηλοῦ καὶ παντοδυναμοῦ βραχίονος τοῦ Θεοῦ ἦτον ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα ἡ νίκη καὶ κατάλυσις τῶν τοσοῦτων νόμων τῆς φύσεως καὶ ὄχι ἄλλου τινός.

* * *

ΥΠΕΡΗΦΑΝΟΥΣ δὲ ἐννοεῖ ἐδώ ἡ Θεοτόκος τοὺς δαίμονας, τοὺς διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν αὐτῶν καὶ ἔπαρσιν πεσόντας ἀπὸ τοὺς οὐρανοῦς, καὶ μάλιστα διὰ τὸν ἄρχοντα τούτων διάβολον, περὶ οὗ εἶπεν ὁ Ἡσαΐας ὑποκάτω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως Βαβυλῶνος:

«Σὺ δὲ εἶπας ἐν τῇ διανοίᾳ σου· εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι... ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ» (Ἡσ. ιδ' 13, 14).

Τούτους λοιπὸν τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας διεσκορπίσεν ὁ Θεὸς καὶ ἐκβαλὼν αὐτοὺς ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ἄλλους μὲν ἔπεμψεν εἰς τὴν ἄβυσσον, ἄλλους δὲ ἔστειλεν εἰς τοὺς χοίρους²¹.

Ἑπερήφανοι νοοῦνται ἀκόμη καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες μὲ τὸ νὰ μὴν ἠθέλησαν νὰ δεχθοῦν καὶ νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν, διεσκορπίσθησαν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ, κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ, ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῶν Ῥωμαίων καὶ τώρα εὐρίσκονται διεσπαρμένοι εἰς κάθε πόλιν καὶ χώραν, καθὼς προεφήτευσαν περὶ αὐτῶν οἱ θεηγόροι Προφῆται, καὶ μάλιστα ὁ Ἰεζεκιήλ, λέγων:

«Ἀπόσομαι αὐτοὺς εἰς τὰ ἔθνη καὶ διασκορπιῶ αὐτοὺς εἰς πᾶσαν γῆν» (Ἰεζεκ. ια' 16).

Ὁ δὲ ἀνώνυμος Ἑρμηνευτὴς λέγει, ὅτι ὑπερήφανοι νοοῦνται καὶ οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες μὲ τὸ νὰ μὴν ἠθέλησαν νὰ δεχθοῦν τὴν φαινομένην μωρίαν τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου, διεσκορπίσθησαν ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔμειναν εἰς τὴν πλάνην καὶ ἀγνωσίαν.

Ἀλλὰ καὶ σὺ Χριστιανέ, ἐὰν θέλῃς νὰ μὴ σε διασκορπίσῃ ὁ Θεὸς ὡς ὑπερήφανον, οὔτε νὰ σε ἀφήσῃ νὰ πέσῃς εἰς δυστυχίας καὶ συμφοράς, ἀκουσον τὴν συμβουλήν ὅπου εἶπεν ὁ δίκαιος Τωβίτ εἰς τὸν υἱόν του Τωβίαν:

«Καὶ νῦν, παιδίον,... μὴ ὑπερφηανεύου τῆ καρδία σου» (Τωβ. δ' 13).

Ἦγουν φυλάττου καὶ πρόσεχε καλά, νὰ μὴν ὑπερφηανεύεσαι μὲ τὴν καρδίαν καὶ τὸν λογισμόν σου, στοχαζόμενος πῶς ἐσὺ εἶσαι καλλίτερος ἢ σοφώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς σου, διότι θέλεις γίνεαι θρήνων πολλῶν καὶ τοῦ οὐαὶ ἄξιος, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν λέγοντα:

«Οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες» (Ἡσ. ε' 21).

Καθὼς γὰρ ὁ Θεὸς διεμέρισε τὰς γλώσσας τῶν παλαιῶν ἐκείνων καὶ ὑπερφηάνων Γιγάντων καὶ διεσκόρπισεν αὐτοὺς εἰς ὅλην τὴν γῆν, διότι ἀπὸ ὑπερφηάνειαν κινούμενοι, ἠθέλησαν νὰ κτίσουν πύργον, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφή νὰ φθάνῃ ἕως τοῦ οὐρανοῦ:

«Δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσωμεν ἑαυτοῖς ὄνομα... Καὶ διέσπειρεν αὐτοὺς Κύριος ἐκεῖθεν ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς» (Γεν. ια' 4, 8).

Ἔτσι θέλει διασκορπίσει καὶ ἐσένα καὶ τὰ ὀστᾶ καὶ τὴν δύναμίν σου, ἐὰν ὑπερφηανεύεσαι καὶ ζητῆς νὰ φαίνεσαι ἀνθρωπάρεσκος.

Ὅθεν εἶπεν ὁ Δαβίδ:

«Ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων» (Ψαλμ. νβ' 6).

Καὶ δικαίως τοῦτο ποιεῖ· διότι ἀνίσως ὅλοι, ὅσοι ἐργάζονται ἀπλῶς κάθε ἁμαρτίαν, διασκορπίζονται εἰς προσωρινὰς καὶ αἰώνιους τιμωρίας, ὡς λέγει ὁ ἴδιος Δαβίδ:

«Καὶ διασκορπισθήσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν» (Ψαλμ. 4α' 10).

πῶς δὲν εἶναι δίκαιον νὰ διασκορπίσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὰ ἀνωτέρω κακὰ τοὺς ἔχοντας τὴν ὑπερφηανίαν, ἥτις εἶναι ἡ πρώτη καὶ μεγαλύτερα ἁμαρτία ἀπὸ ὅλας;

Ἐφη γὰρ ὁ Σειράχ:

«Ἀρχὴ ὑπερφηανίας ἁμαρτία» (Σειρ. ι' 13),

ἥτοι ἀρχὴ ἁμαρτίας ὑπερφηανία.

Κατὰ σχῆμα ἐναλλαγῆς καὶ ὁ θεσπέσιος Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας εἶπε:

«Πλεῖστα ἐν ἡμῖν εἰσι πάθη ψυχικά, ἐν δὲ καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ἀτοπώτερον καὶ πᾶσιν ἀφόρητον, ᾧ καὶ αὐτὸς μάχεται ὁ Θεός, τοῦτο δέ ἐστιν ὑπερηφανία».

* * *

«Καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς».

(Λουκ. α' 52)

ΡΗΤΟΡΙΚΑ σχήματα μεταχειρίζεται ἐδῶ ἡ σοφωτάτη καὶ ρητορικωτάτη Παρθένος καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ρητορικὴν τέχνην δὲν ἔμαθεν.

Ἵχι πὼς ἐποίησε τοῦτο ἐπίτηδες· ἄπαγε! ἀνάξιον γὰρ ἦτον τῆς θεορρητορικῆς Αὐτῆς ἀξίας καὶ μεγαλειότητος νὰ ἐπιτηδεύεται τοιαῦτα εὐτελέστατα καὶ οὐδαμινώτατα· ἀλλ' αὐτομάτως, ὡσὰν νὰ εἶπῃ τινος, ἠκολούθησε τοῦτο εἰς τὸ ὕφασμα καὶ τὴν συνθήκην^{21α} τῆς Ἰωδῆς Της ταύτης, διότι, ἀνίσως, κατὰ τὸν κριτικὸν Φώτιον, εἰς τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου πολλὰ τοιαῦτα ρητορικὰ εὐρίσκονται σχήματα, ἀπὸ ταυτομάτου ἀκολουθήσαντα εἰς τὴν ἐκείνων συνθήκην, τί θαυμαστὸν εἶναι νὰ ἠκολούθησε τοιοῦτό τι καὶ εἰς τὴν Ἰωδὴν ταύτην τῆς Θεοτόκου; τῆς Θεοτόκου, λέγω, Ἴητις εἶχεν ἔγκυον ἐν τῇ κοιλίᾳ Της, ὅταν ἐσύνθεσε τὴν Ἰωδὴν ταύτην, τὴν Αὐτοσοφίαν καὶ τὴν πηγὴν καὶ αἰτίαν πάσης ρητορικῆς;

Ρητορικόν, πάλιν λέγω, σχῆμα ἐμεταχειρίσθη ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἡ Παρθένος· τὸ γὰρ καλούμενον *Ἀντίθετον* σχῆμα εὐρίσκεται ἐδῶ, τὸ ὁποῖον προξενεῖ εἰς τὸν λόγον δύναμιν ἐν ταυτῷ καὶ πολλὴν ὠραιότητα· ἐναντίαν γὰρ θέσιν ἔχουσι τὰ δύο ταῦτα κόμματα ἀναμεταξύ των· τὸ γὰρ *«καθεῖλεν»* ἐναντίον εἶναι μὲ τὸ *«ὑψωσε»* καὶ τὸ *«δυνάστας ἀπὸ θρόνων»* ἀντίκειται μὲ τὸ *«ταπεινούς»*.

* * *

Δυνάστας λοιπόν, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Θεοφυλάκτου καὶ τοῦ Ἀωνύμου, ἐννοεῖ ἡ Παρθένος τοὺς δαίμονας, οἵτινες κατε-

δυνάστευον τοὺς ταλαιπώρους ἀνθρώπους καὶ ἔχοντες θρόνους τὰς τούτων ψυχὰς, ἀνεπαύοντο εἰς αὐτάς.

Ὅθεν ἐλεήσας ὁ Θεὸς τὸ πλάσμα Του διὰ τὴν καταδυνάστευσιν ταύτην καὶ τυραννίαν τῶν δαιμόνων, ἔσαρκώθη ἐκ τῆς Ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἔτσι κατεκρήμνισε μὲν τοὺς δαίμονας ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω θρόνους τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ὕψωσε δὲ τοὺς ταπεινοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἔταπείνωσε καὶ κατεδυνάστευσε ὁ διάβολος καὶ ἡ ἁμαρτία.

Ὅθεν εἶπεν ὁ Κορυφαῖος Πέτρος πρὸς τὸν Κορνήλιον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ:

«Ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας... Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ,... ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου» (Πράξ. ι' 37, 38).

Πῶς δὲ ὕψωσε τοὺς ταπεινοὺς; ἀναγεννήσας διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος καὶ ποιήσας αὐτοὺς κατὰ χάριν υἱοῦς Του.

Δυνάσται δὲ νοοῦνται καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι καὶ Νομοδιδάσκαλοι τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοφύλακτον, ἐπειδὴ ὡς δυνάσται καὶ τύραννοι ἤρπαζον τὰ τῶν πτωχῶν πράγματα καὶ κατέτρωγον τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν, καθὼς ἤλεγχεν αὐτοὺς ὁ Κύριος, λέγων:

«Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν» (Μαθθ. κγ' 13).

Εἶχον δὲ οἱ τοιοῦτοι καὶ τοὺς θρόνους τῆς διδασκαλίας, ἐπάνω εἰς τοὺς ὁποίους καθήμενοι, ἐδίδασκον καὶ ὡς διδάσκαλοι ἐτιμῶντο, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος:

«Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι» (Μαθθ. κγ' 2).

Ἀπὸ τοὺς θρόνους λοιπὸν τούτους ἐκρήμνισε τοὺς Φαρισαίους καὶ Γραμματεῖς ὁ Κύριος, ὁμοίως καὶ πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐκαταβίβασεν ἀπὸ τοὺς θρόνους, ἥτοι ἀπὸ τὴν βασιλείαν ὅπου εἶχον, διότι δὲν ἐδέχθησαν τὸν Βασιλέα τῶν Βασιλευόντων Χριστὸν καὶ δούλους αὐτοὺς εἰς τὰ ἔθνη ἐποίησεν.

Ὁ γὰρ θρόνος εἶναι σύμβολον τῆς βασιλείας, κατὰ τὸν Θεοδῶρπον· ὅθεν εἶπεν ὁ Δαβίδ:

«*Ἐκεῖ (ἐν τῇ Ἱερουσαλῆμ δηλαδὴ) ἐκάθισαν θρόνοι (ἦτοι Βασιλεῖς) εἰς κρίσιν, θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαυὶδ*» (Ψαλμ. ρκα' 5).

Τοὺς δὲ ταπεινοὺς Ἐθνικούς, διότι ἐδέχθησαν καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Δεσπότην καὶ Βασιλέα Χριστόν, ὕψωσεν εἰς τιμὴν μεγάλην καὶ βασιλεῖς αὐτοὺς ἀπέδειξε, καθὼς γέγραπται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει:

«*Καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν, ἱερεῖς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὐτοῦ*» (Ἀποκ. α' 6)²².

* * *

ΑΡΜΟΖΕΙ δὲ τὸ ρητὸν τοῦτο καὶ εἰς ἐσένα, ἀδελφέ μου Χριστιανέ· διότι, πρὸ μὲν τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος ἦτον ἡ ἰδική σου καρδία θρόνος τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ δυνάστου διαβόλου, ὕστερον δὲ ἀφοῦ ἐβαπτίσθης, ἐκηρμνίσθη μὲν ὁ δυνάστης διάβολος ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς καρδίας σου, ἔγινε δὲ αὕτη θρόνος τῆς θείας Χάριτος· καὶ σύ, ὁ πρῶν τεταπεινωμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ὑψώθης εἰς τὴν θείαν Υἱοθεσίαν.

Ἔθεν εἶπεν ὁ Ἅγιος Διάδοχος:

«*Ἐγὼ ἐκ τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ νοῦ αἰσθήσεως κατείληψα, ὅτι, πρὸ μὲν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἔξωθεν ἡ Χάρις πρὸς τὰ καλὰ προτιρέπεται τὴν ψυχὴν, ὁ δὲ σατανᾶς ἐν τοῖς αὐτῆς ἐμφωλεύει βάθεισιν, ὅλας τὰς τοῦ νοῦ ἀποφράττειν διεξόδους δεξιὰς πειρώμενος· ἀπὸ δὲ αὐτῆς τῆς ὥρας, ἧς περ ἀναγεννώμεθα, ἔξωθεν μὲν ὁ δαίμων γίνεται, ἔσωθεν δὲ ἡ Χάρις*» (Κεφ. ος', Φιλοκαλία, σελ. 224).

Πρόσεχε λοιπόν, ἀδελφέ, μήπως διὰ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ τὰ πονηρὰ λόγια καὶ πονηρὰ ἔργα σου κάμῃς τὴν καρδίαν σου πάλιν ἀντὶ θρόνον τῆς Χάριτος, θρόνον τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ἐχθροῦ· συνειθίζει γὰρ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα, ὅταν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, νὰ γυρίζῃ πάλιν εἰς τὸν τόπον ὅθεν ἐξῆλθεν, ἦτοι εἰς τὴν καρδίαν· καὶ ἐὰν εὕρῃ αὐτὴν εὐκαιρὴν ἀπὸ ἀρετᾶς καὶ ἀργῆν ἀπὸ κάθε ἐργασίαν πνευματικὴν, κατοικεῖ εἰς αὐτὴν καὶ οὕτω «*γίνονται τὰ ἔσχατα τοῦ*

ἀνθρώπου χείρονα τῶν πρώτων», καθὼς εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος (Ματθ. ιβ' 45).

Ὅθεν, ἐὰν θέλῃς, ἀδελφέ μου ἀγαπητέ, νὰ ᾗναι ἡ καρδία σου θρόνος τῆς θείας Χάριτος καὶ ἀρετῆς καὶ ὄχι τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ διαβόλου, πρέπει νὰ ἔχῃς παντοτεινὴν ἐργασίαν καὶ μελέτην νοερὰν εἰς τὴν καρδίαν σου, ἥγουν πρέπει νὰ μὴν ἀφίνης τὸν ἐχθρὸν νὰ λαλῇ μὲ τὸν ἐνδιάθετον λόγον τῆς καρδίας σου τοὺς βλασφήμους καὶ αἰσχροὺς καὶ πονηροὺς λογισμοὺς ὅπου ἐκεῖνος θέλει, ἀλλὰ συμμαζόνωντας ὅλον τὸν νοῦν σου μέσα εἰς τὴν καρδίαν σου καὶ ἀφίνοντας ὅλους τοὺς ἄλλους λογισμοὺς, λέγε μὲ τὸν ἐνδιάθετον λόγον, τὸν ἐν καρδίᾳ λαλούμενον, τὴν σύντομον ταύτην καὶ μονολόγιστον καλουμένην προσευχήν, ἥτοι τὸ «*Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με*», κρατῶντας καὶ ὀλίγον τὴν ἀναπνοήν σου.

Διότι τὸ ἅγιον καὶ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μελετώμενον πάντοτε ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τοὺς μὲν δαίμονας κατακόπτει ὡς μάχαιρα δίστομος, καθὼς εἶπεν ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος: «*Ἰησοῦ ὀνόματι μᾶστιζε πολεμίους*»· τὰ δὲ πάθη σου κατακαίει καὶ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς σκορπίζει καὶ τὴν ψυχὴν σου καθαρίζει καὶ ἀγιάζει, κάμνει δὲ αὐτὴν θρόνον τῆς θείας Χάριτος καὶ κατοικίαν τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Μακάριος:

«ἡ καρδία ἡγεμονεύει ὅλου τοῦ ὀργάνου, καὶ ἐπὶν κατάσχη τὰς νομὰς τῆς καρδίας ἡ Χάρις, βασιλεύει ὅλων τῶν λογισμῶν. Ἐκεῖ τοίνυν δεῖ σκοπεῖν, εἰ ἐνέγραψεν ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος Νόμους· ἐκεῖ ποῦ; ἐν τῷ ἡγεμονικῷ ὀργάνῳ· ἐν τῷ τῆς Χάριτος θρόνῳ, ὅπου ὁ νοῦς καὶ οἱ λογισμοὶ πάντες τῆς ψυχῆς» (Λόγος ΙΕ'),

ἐν τῇ καρδίᾳ δηλαδὴ, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος (Σελ. 957 τῆς *Φιλοκαλίας*).

ἤξευρε γάρ, ὅτι ἡ καρδία σου πρέπει νὰ εἶναι μόνον θρόνος τῆς Χάριτος καὶ ὄχι καὶ τῆς ἀνομίας· διότι, καθὼς εἶναι ἀσυμβίβαστα τὸ φῶς μὲ τὸ σκότος καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τὸν Βελίαν, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (β' Κορινθ. ς' 15), ἔτσι παρομοίως εἶναι ἀσυμβίβαστα ὁ θρόνος τῆς Χάριτος μὲ τὸν θρόνον τῆς ἀνομίας· ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ μὴν εὕρισκεται παρῶν μὲ Αὐτὸν (τὸν Θεὸν δηλαδὴ) ὁ θρόνος τῆς ἀνομίας:

«Μὴ συμπροσέστω σοι θρόνος ἀνομίας» (Ψαλμ. 47' 20).

Διὰ τοῦτο καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ζητεῖ νὰ δώσῃς εἰς μόνον
Αὐτὸ τὴν καρδίαν σου:

«Δός μοι, υἱέ, σὴν καρδίαν» (Παροιμ. κγ' 26).

Λοιπὸν «πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν», ἀγαπῆτέ, καθὼς
τὸ αὐτὸ Πνεῦμα ἀλλαχοῦ παραγγέλλει σοι (Παροιμ. δ' 23)²³.

Ἔπεται Μέρος Ζ΄.

20. Καὶ πάλιν ὁ αὐτός, ἐρμηνεύων τὸ «Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα» τοῦ
ρλζ' Ψαλμοῦ (Ψαλμ. ρλζ' 8), λέγει:

«Ὡσπερ ἀπὸ τοῦ ἐλεήμονα εἶναι τὸν Θεὸν καὶ δημιουργὸν
ἡμέτερον, ἀξιοῦμεν σώζεσθαι, οὕτω καὶ τοῦ ἐλέους ἀξιόν τι ἐπιδειξώ-
μεθα· “ἐλεῶ, γὰρ ψοισιν, ὃν ἂν ἐλεῶ” (Ρωμ. θ' 15). Οὐ γὰρ ἀπλῶς
ὁ ἔλεος ἐπεισιν· ἀλλ' ἔχει τινὰ καὶ αὐτὸς διάκρισιν, εἰ γὰρ δὴ
ἀπλῶς ἐπῆει, οὐδεὶς ἂν ἐκολάσθη, διὸ μὴ μόνον διὰ τὸ ἐλεεῖσθαι
ἄξια πράττωμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ παρὰ Θεοῦ γεγενῆσθαι, τὸν γὰρ
ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργηθέντα, καὶ τοιοῦτον ἐσχηκότα Ποιητὴν καὶ
Βασιλέα, ἀξίαν καὶ τῆς κηδεμονίας Αὐτοῦ πολιτείαν ἐπιδείκνυσθαι
χρή».

21. Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Νεοκαισαρείας θεῖος Γρηγόριος:

«Ἐποίησε κράτος ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ τοῦ θανάτου, καὶ κατὰ τοῦ
διαβόλου, τὸ τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν διαρρήξας χειρόγραφον· αὐτὸν
τε τὸν διάβολον διεσκόρπισε, καὶ τοὺς ἐκεῖνῳ σατραπεύοντας δαίμο-
νας, ἐκεῖνος γὰρ τῇ καρδίᾳ κυρίως ἦν υπερήφανος· ἐπειδὴ λέγειν
ἐτόλμησεν, ἐπάνω τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ θῆσω τὸν θρόνον μου,
καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ» (Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν).

21α. Σημ. ἡμ.: «εἰς τὸ ὕψος καὶ τὴν συνθήκην»: εἰς τὸ νὰ ὑψάνῃ καὶ συνθέσῃ.

22. Κατὰ τὸ νόημα τοῦτο ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ
Νεοκαισαρείας, λέγων:

«Τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐκβολήν, καὶ τὴν τῶν Ἑθνῶν εἰσαγωγὴν
διὰ τούτων, ἐν ἐπιτόμῳ ἐμήνυσεν. Ἰουδαίους γὰρ ἀπὸ παντὸς θρόνου
καθεῖλε προφητείας καὶ ἱεροσύνης, νομοθεσίας τε καὶ διδασκαλίας,
καὶ παντὸς πλοῦτου θουσιῶν τε καὶ πλήθους ἑορτῶν, καὶ τοῦ τῆς
Βασιλείας ἀξιώματος· οἱ ταπεινοὶ δὲ ἀντ' αὐτῶν, ἦτοι οἱ ἐξ Ἑθνῶν,
δικαιοσύνην πεινῶντες ὑψώθησαν, ἐπειδὴ τὴν ἑαυτῶν ταπεινώσιν
ἔγνωσαν, καὶ τὸν συνέχοντα αὐτοὺς τῆς θεογνωσίας λιμὸν καὶ τοῦ
θείου λόγου» (Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν).

23. Ἥξευρε γὰρ, ἀδελφέ, ὅτι ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ
νὰ ἐπιστρέφῃ πάντοτε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νὰ βλέπῃ τὸν ἑαυτῆς Κτίστην, καθὼς
λέγει ἕνας Πατήρ:

«Ἡ ἀνθρωπίνη καρδία πρὸς τοῦτο ἔκτισται, ὅπως βλέπῃ τὸν ἑαυτῆς Κτίστην».

Ὅταν λοιπὸν ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου ἀμαρτήσῃ, ἀφίνει μὲν τὸν Κτίστην, γυρίζει δὲ εἰς τὰ κτίσματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀμαρτία ὀρίζεται οὕτως:

«Ἀμαρτία ἐστὶν ἀποστροφή τοῦ Κτίστου καὶ ἐπιστροφή πρὸς τὸ κτίσμα».

Ὅταν δὲ πάλιν μετανοήσῃ, ἀφίνει τὰ κτίσματα, καὶ γυρίζει εἰς τὸν Κτίστην, διὰ τοῦτο καὶ ἡ μετάνοια οὕτως ὀρίζεται:

«Μετάνοιά ἐστὶν ἀποστροφή τοῦ κτίσματος καὶ ἐπιστροφή πρὸς τὸν Κτίστην».

Ὅθεν ἐὰν καὶ σύ, ἀδελφέ, ἀγαπᾷς νὰ ἦναι πάντοτε εὐθεῖα ἡ καρδία σου, καὶ γυρισμένη πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἑαυτῆς Κτίστην, μὴν ἀφίνῃς αὐτὴν νὰ κλίνη εἰς τὰ κάτω καὶ γήϊνα, διότι γίνεται διεστραμμένη καὶ στραβὴ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον, ὡς λέγει ὁ Ἱερὸς Αὐγουστίνος:

«Ὅταν ἐπιρρέπῃ ἑαυτὸν ποιῆ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ κάτω καὶ γήϊνα, ὡσανεὶ καμπυλοῦται ἡ καρδία αὐτοῦ».

Ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ διὰ τοῦτο βαρυκαρδίους τοὺς γνῆνόφρονας ἀνθρώπους ὠνόμασεν:

«Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι;» (Ψαλμ. δ' 3).

Ἄλλὰ σέκωνε τὴν καρδίαν σου εἰς τὰ ἄνω καὶ τὰ οὐράνια· οὕτω γὰρ ὀρθὴ αὐτὴ γίνεται, κατὰ τὸν ἴδιον Αὐγουστίνον λέγοντα:

«Ὅταν δ' ἐγερθῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ ἀνώτερα, εὐθεῖα ἡ καρδία γίνεται».